

БРАНКО ПОПОВИЋ

ГОВОРНЕ СИТУАЦИЈЕ У „ГОРСКОМ ВИЈЕНЦУ“

„Поезија остаје језик једне особе
која се обраћа другој“.

Т. С. Елиот

На сâмом почетку *Вијенца*, после насловне најаве Скупштине уочи Тројичина дне на Ловћену, а пре него ће реч узети Владика Данило, стоји наизглед узгредна опаска: *Глухо доба ноћи, свак спава*.

У тако необичним реторичким условностима проговара Владика Данило¹ и започиње песнички говор *Горског вијенца*. Зашто *Вијенац* почиње на ловћенској висини, у глухо доба ноћи и зашто треба да свак спава кад реч узима вођа народа?

Тако чудним уводним претпоставкама говора најављују се пустоловине или каква друга необична штива у којима је доживљај чудног средишни смисао поетског говора. У *Вијенцу* су, међутим, необичности претежније остале у чаролијама говора сâмог неголи у ситуацијама у којима настаје говор.

Говор Владике Данила долази са (ловћенске) висине, из ноћне тмине и глухе тишине. Песник Његош је изабрао да се говори са висине, из тмине, из тишине, из владареве самоће. То су изузетне реторичке условности. Иако непоетски и наоко лако срочене, ове су дидаскалије смишљен избор полазних претпоставки говорних ситуација *Вијенца*. И кроз најспоредније почетне речи рефлектују се темељне идеје дела. Стога се има смисла, аналитички и засебно, запитати: шта значи говорити с *висине*, говорити *из тмине*, говорити *из тишине* и *самоће*?

¹ Имена Владика (Данило) и Игуман (Стефан) овде се пишу великим словима.

Говорити са висине

Ловћен је узнесена говорна трибина. Без много претеривања — то је говорница небу под облаке. Реторички простор раг ехелленсе. Изузетни просторни услови говора бирају се за изузетни скуп (главара), за изузетног говорника (Владика Данила), за изванредне теме и поруке.

Висина је небески план говора; одатле узвишени говор, говор узвишеног. Узвисити се значи — одвојити се и уздигнути од земних а приближити се божјем. Пошто ће се говорити у свечано, тројчинданско време, онда ће се висинама повлашћени простор још узвисити светошћу повлашћенога времена. (То повлашћено, свето име — за Госпођиндан и Бадње вече — одржаваће висинску, божју димензију Вијенчева говора и кад скупштинари сићу да у Цетињу зборе и творе.)

Иако Владика Данило стоји на владарском брду, са којег „више види но онај под брдом“, то ипак није довољна висина за поглед у будућност. Стога се с главарима успиње на Ловћен, на чијем се врху спаја небо и земља. Ту им је Бог најближи; ту ће се жалити небу и ослушкивати небо. Јер питања о којима ће беседити нису само земаљска. Али и кад јесу — тога су на небу кључеви. Говор *Вијенца* — и о најпростијим стварима — увек има два плана: земаљски и небески. Кад људи гледају у плеће, тумаче снове, опомињу оног ко им пређе преко пушке, — сваки пут ослушкују тајну; а она је тамо где су и суђаје — на небу. Тумачи *Вијенца* су (за последње полустолеће) најчешће испуштали небески план Његошове поезије.

На Ловћену се, земаљским, говори с висине. Али Ловћен је у небеској низини, у подножју неба. На њему се ослушкује висина. Ту се говори небу и ослушкује небо. Казано данашњим речником, Ловћен је антена за двосмерну космичку комуникацију. Кад Владика Данило говори на Ловћену (како Његош каже) *сам собом*, он, сем с читаоцем, комуницира с Богом, њему се жали и од њега савете (информације, пресуде) тражи.

Припадајући својим врхом небу, Ловћен је и божје подручје, па стога и простор боље божје чујности. Одатле и глас Црногораца лакше до Бога стиже. Да осмотре небеске прилике, „бунције“ Филипа Вишњића гледају знамења „виш Србије на небу ведроме“ пре него ће кренути у обрачун с дахијама Црногорци се пењу на своје ловћенско небо да пре боја виде из близине јесу ли им звезде наклоњене. И видеће: „Све је облак притиска једнако“, а њих „једне само сунце грије“. А кад се у плавети ведрога неба укрсте муње изнад Црне Горе, Црногорци ће, наслућујући подстицај за бојна прегнућа, директно призвати Бога: „Помоз, Боже, јаднијем Србима, / и ово је неко знаменије!“ На висину се ишло по то „знаменије“ божје.

Говорити или слушати на Ловћену — било усмерено небу или земљи — није обично комуницирање. У *Вијенцу* се поетски

говори. А говор поезије, и кад не стиже са висине, подразумева неки небески творачки план. И Његошу је — као и песницима романтизма — особито било стало до небеске димензије песничког говора. Све долази од Бога, мислило се, не само песнички дар него и надахнуће. Као да се и Његош по надахнуће успињао на Ловћен. Следећи свог јунака, Владика Данила, који се по божје информације пео на висину, Његош је на домаћем Олимпу тражио музе и инспирацију.

Ловћен је за обојицу био прва степеница неба. Ту је заједничка тачка неба и земље, те се лакше просуђује свет у оба смера. Ослушкујући са те тачке сазнаје се да „Земља стене а небеса ћуте“. Његош — творац висинског поетског говора — и сâм делимице заузима божанску творачку позицију. Из те небеске перспективе рађа се висински (тј. горски) поетски Вијенац. Иако су почетне речи Вијенца рађане и писане у цетињској „низини“ неке песникове радне собе, речи горског (тј. висинског) спева требало је да свечаним тоном крену са висина. Символички просуђивано, родно место Вијенца јесте ловћенско поднебесје. Одатле планински глас Вијенац може да сеже далеко простором и временом.

Говорити из тмине

Речи Вијенца полећу са висине. Оне, међутим, полазе из тмине, крећу са нултог степена светлости, зи глухог доба ноћи. Преимућства освојена висином тађе се у тмурном ноћном околицу. Међутим, из тмине се најзаносније тражи и слави светлост. Ка умности и светлости Његош је волео да крене управо са нултог нивоа светлости, из мрака. То показују наслови двеју његових раних песама: „Вјерни син ноћи пјева похвалу мислима“ и „Ода сунцу, спјевата ноћу без мјесеца“. Као да је и сâм песник „вјерни син ноћи“, и као да је Владика Данило и у томе његов (песничтвом и светлошћу) занесени двојник. — поетска реч Вијенца има да никне и заискри из мрака.

При стварању Вијенца, као при стварању библијског света, — на почетку „бјеше тама“. Чини се, паралела није случајна. Као да није сасвим од овога света, песникова творачка позиција наличи божјој. Тезу о божанској творачкој позицији песника потврдиће сам Његош у песми „Ко је оно на високом брду“:

„Оно ти је син природе — поет,
 творац мали најближи божеству;
 од друге је свије умни твари
 он најближе са могућим творцом
 има својство те се са њим зближа,
 јер он може саздати свјетове,
 у идејам' високолетећим,

ка̀но што их отац премогући
дјелом сазда и ево их каза“.

(Подвукао — Б. П.)²

Поет је, дакле, — „творац мали најближи божеству“, у право зато „јер он може саздати свјетове“ као и сáм велики творац — Бог. Отуда није случајно што, као „отац премогући“, почиње стварати из таме, као што је сасвим разумљиво што је и поет „на високом брду“, „смјело сио на висину страшну“. Песниково око стреми

„пут престола свемогућег творца,
погледима таму просијеца“

Више неголи погледом, песник ће поезијом са Ловћена „просијецати“ затечену српску таму.

Тмурна полазна ситуација више пута се истиче у говорним деоницама Владике Данила. Та се почетна тмина — повратним смисаоним луком — изричито уочава и одређује стихом последњег кола: „Бјеше тама гору притиснула“. Али то казује и сам Владика Данило стихом: „Помрчина нада мном царује“. Ту на просто проговара — симболично — једна од безбројних затечених ноћи над Црном Гором.

Упркос чињеници да је ноћ време смањених људских активности, Његош бира ноћ за почетак *Вијенца*, али — сразмерно трајању збивања у *Вијенцу* — и даље ће довољно користити ноћне сцене. Сем почетне има у *Вијенцу* још ноћних говорних ситуација. Уз људе и сама ноћ говори. Нису све ноћи мрачне, па ни она страшна на Бадње вече. Та је ноћ ужасна и свечана. Два пута ће у *Вијенцу* бити ноћ „мјесечна“ кад на Вељем гувну поје коло. Мртво је доба ноћи и кад прислушкују сан Вука Мандушића. Смркава се и кад Игуман Стефан улази у причу и збивања *Вијенца*. Као и Владичин, и његов говор почиње ноћу; истина уз зрачак крвавог месеца и непосредно после земљотреса. Иако је ноћ Игумана Стефана удвостручена његовим слепилом, иако се и у Лучи сведочи: „ови свјетови без очних су мрачни“ (ЛМ, I, 168), свет Игумана Стефана није тако мрачан. Његова је душа каткад пуна веселости, упркос старости и упркос сазнању да је овај свет „тиран тиранину“. Он је више у царству духова, те више и припада небу неголи земљи, стога се и земаљске трагедије са те духовне висине чине мањим, подношљивијим, привременијим.

Мада у *Вијенцу* има ноћних слутњи и снова, ноћних мисли и радњи, он неће постати ноћна поема. Његови су последњи стихови јутарњи, свечарски, божићни. Поникла из мрака, *Вијенчева*

² П. П. Његош: *Пјесме*, Просвета, Београд, 1967, стр. 56.

се прича, као искра, окончава у јутарњој светлости. Њен смер је од тамног ка светлом. Он је песма никла из ужаса, али стигла у „весело царство поезије“. Песма испуњава цео тоналитетски распон од тмине до светлости.

Говорити из тишине

Ако је било необично говорити са планинске висине и из ноћне тмине, сасвим је обично и пожељно проговорити из тишине. Преимућство је прозборити из тишине, а реч Владике Данила рађа се из ноћне глухоће. Ни зрачка ни гласка; Његош хоће мрак и хоће тишину да би дао залет владаревом поетском гласу да просветљава мрак историје. Треба искључити све гласове, све друге звуке, сићи до нултог степена гласности (као што се сишло до нултог нивоа светлости), па говорити без сметњи и конкуренције.

Његош је успавао главаре, не само да успостави тишину, не само да важном Владичином говору обезбеди самоисповедну слободу него и да угаси сваку мање важну и мање компетентну свест од владареве. Да се она покаже сама у својој колебљивој величини, да небо само њу може примати и просуђивати без комуникативних шумова.

Чим је записао — *свак спава*, песник ће себе демантовати. Сем Владике Данила, који је врло будан, и Вук Мићуновић се „притајио као да спава, али све дивно чује“.³ Тиме што се прави да спава, Мићуновић осигурава три пожељне околности говорне ситуације: (1) прима говор (да не потоме у глухоћи), (2) не ремети тишину ни (3) исповедну слободу Владичиног говора.

Говорити поспанима? Владар, у ствари, не говори поспанима, он само говори нама, себи и небу, припремајући се за разговор са њима, поспанима. Кроз опаску — *свак спава* унапред се помаља крајичак симболичке идеје стиха: „Моје племе сном мртвијем спава“. Успавали се главари (позвани на скупштинско договарање), али — више од тога — цело је српско племе захватила поспаност, мртвило духовне неактивности, недовољна осетљивост према опасностима историјске ситуације у којој живе.

Кад *свак спава* и све дремеж умртвљује, владара немири буде и потресају. Он је пробуђени део народа: и у тој ноћи на Ловћену и у тој тмурној историјској неприлици Црне Горе. Он поспанима припрема будућницу. Очито се идеја *Вијенца* рађала у некој Његошевој бесаној ноћи; а подстицајних историјских неприлика било је напретек: и актуелних и оних призваних из народног памћења у цетињској самоћи.

Са реторичко-комуникацијског гледишта неочекивано је и необично да се, кад владар говори, веза са поданицима уклања.

³ П. П. Његош: *Горски вијенац*, Просвета, Београд, 1967, стр. 16.

Оставља се тек танка пукотина, комуникацијски вентил преко притајеног (али привилегованог) слушача — Вука Мићуновића. Ако је комуникацијски канал сужен (на унутарњем плану дела) према актерима *Вијенца*, канал је максимално отворен ка читаоцима (тј. ван дела), односно ка евентуалним позоришним слушаоцима.

Да се прикрију владареве двоумице и малодушја, кида се непосредна комуникација владара и народа. Народ се не сме разити малодушјем.

Да није био спутан драмским концептом излагања, Његош је могао друкчије решити подвајање мишљеног и говореног у говорним деоницама Владике Данила. У епици се напросто каже — ово је јунак помислио, а ову (сазрелу) мисао изговорио. Његош је — следећи начела драмског жанра — унутарњи монолог преобратио у експлицирани монолог. Тамо где је у драмском тексту уобичајен „говор у страну“ (који присутни на сцени тобоже не чују), Његош је на сцени присутне просто — успавао. Тако му се учинило природније. Могућим позоришним слушаоцима и потенцијалним читаоцима саопштава се, без околиншења, и помишљено и изговорено.

Говорити себи, говорити другима?

Полазећи од исказа у Његошевим дидаскалијама, и просуђујући према њима, у излагањима Владике Данила препознају се четири говорна типа:

- (1) Владика говори *сам собом*. (Његов је говор — формално узевши — одељен од других актера *Вијенца*. То је самоговор, скоро максимално окренут ка говорнику самом, а безмало затворен за друге.)
- (2) Владика говори *међу свима као да је сам*. (Говори се пред актерима *Вијенца*, али тако као да им се не обраћа, него говорник само гласно размишља, не тајећи као раније сопствене мисли. Ипак, већим делом говори себи, мањим — другима у *Вијенцу*).
- (3) Владика се *трза као из сна*, па говори. (Овде се први пут говор-за-себе нагло преокреће у говор-за-друге, што значи да је реч већином окренута актерима *Вијенца*, а малим делом говорнику самом.)
- (4) Владика води (необележен) нормалан дијалог са присутнима. (Његова је реч потпуно окренута другима.)

Ако привремено заборавимо на Бахтиново упозорење да је сваки монолог само притајени дијалог, онда можемо закључити да су два почетна типа Владичиног говора претежно монолошки срочена (друпи мање него први), а два крајња претежно дијалошки (последњи више него онај који му претходи).

Мада се од првог до четвртог говорног типа умањују монолошка а увећавају дијалошка својства Владичина говора, вла-

дарска реч ретко досеже демократски ниво дијалога, који, формално узевши, има два равноправна комуникацијска крака: говор и од-говор (са наизменично измењивим улогама). Владар врло ретко реагује на одговор. Занет својом мишљу, не следи туђу. Ако је и чује, говори и понаша се као да је није ни било, уз ретке изузетке.

Говорити из самоће

Владици Данилу је требало да превали три припремне говорне степенице (мање или више монолошки сročене) да би се одважило непосредно се обратити главарима и (преко њих) народу. Била је то последица неповерења у зрелост и одлучност сопствених идеја, или последица неповерења у разборитост и мисаону дозрелост људи којима је своје опасне двоумице и жалопојке упућивао. Било како било, то је знак не само владарске изузетости и дистанце према народу него и знак владареве самоће у свом народу, који није дорастао владаревој мисли.

То што добар део уводних излагања казује за себе или као за себе, одређује владарево говорно понашање, али, више од тога, истиче његов социјално-психолошки статус, однос према својим поданицима и место међу њима. На свом владарском „брду“, Владика је осамљен, јер за добар део његових идеја нема дораслих саговорника. Мимо бројних главара, — дакле, мимо изабраних представника народа, он је *сам* (са собом). Његошевим речима казано, и он је — *пустињак цетињски*. Додељујући му осамљенички говорни статус, Његош је лик владарев уздизао истовремено потискујући и најодабраније народне представнике, који, ето, ни комуникацијски нису дорасли свом владару. Владареве за-себе-казане идеје надилазе ниво разумљивости не само пучана него и њихових челника.

Привилеговани реципијенти владаревих из осаме казаних речи јесу — сем њега самога и сем песника Његоша самога — више они изван дела него они у њему; и, можда, више они ван песникова времена и простора, неголи Његошеви савременици у Црној Гори. Осамљујући челног говорника, Његош је указао поверење реципијентима ван дела, са којима претежније и успешније комуницира него са делатним актерима *Вијенца*. Владар ће се непосредније обратити, себи равном противнику, Селим-паши. Али тада је, делимице, напуштао осаму.

Будући да је функционалност тих (претежније) ван дела усмерених речи ниска према збивањима у делу, разумљиво је да се — сразмерно паду те функционалности — смањују својства драмске организације дела и његове драмски вођене тензије.

Цивилизацијски јаз који се испречио између владара и народа и који ремети њихову узајамну комуникацију, Његош је сликао и димензионирао тако да је модел и меру тог културно-

-комуникацијског несклада са потчињенима узимао према слици и прилици своје интелектуалне узвишености и издвојености од Црногораца свог времена. И сам је Христос морао преовладати такав јаз да би се споразумевао са витешки васпитаваним али претежно необразованим људима око себе, који су и за главаре бирани сагласно суровим начелима ратничке борбе непрестане, а не према, рецимо, мисаоним способностима и нивоу цивилизацијских знања.

Осамљеност Владике Данила проистиче и из разлике коју свест писменог човека има према свести људи усмене културе у чијем окружењу Владика живи и ради. Неписмен је чак и свештеник (поп Мићо). Није, изгледа, писмен ни изабраник Вук Мићуновић, који тако сјајно „збори и твори“ да га „Српкиња још рађала није“. Пошто Мићуновић истиче да Владика зна „дубоке књиге“, разложно је закључити да се он сам њима не служи. Као и Игуман Стефан, Владика је човек *контемплације*; Мићуновић и други владареви сарадници, главари, људи су од непосредне *акције*. Та друкчија, усмена свест наводи главаре да зебу „од много мишљења“. Они верују (како сугерише колективни глас *кола*) да „прегаоцу Бог даје махове“. Ко одвише мисли, тај одвише сумња. Одлучни побеђују; уместо њих Бог промишља.

Комуникативне сметње између главара и владике пригушене су и ретки су приговори које сарадници упућују Владици; ако се јаве, онда се тичу његове неодлучности, неактивности и издвајања из колектива, тј. осамљености. Кажу му: „Сам се шеташ пољем без никога“, односно, кад чују његов глас из осаме, приговарају му: „А ево си удрио, Владико, / у некакве смућене вјетрове“. Иначе, кад Владика узме реч, сви ћуте и слушају.

Сам је, разуме се, и Игуман Стефан. Недостају му сви које не види. Међутим, боравећи више и преданије у царству духова, он трајније и потпуније бива у *заједници* с Богом.

Тако два контемплативна *самца* испуњавају најмисаоније слојеве *Вијенца*; Владика прву, а Игуман другу половину дела. Њихове су мисли комплементарне, мада је ниво општости виши у Игумановим казивањима. Владика је ближе „царству земаљскоме“, па промишља конкретну прагмичну историјску ситуацију у којој пати његов народ, а мање свет и природу у целини. Владика би могао у Игуману имати изврсног партнера за филозофски дијалог. Тиме би се могле смањити њихове појединачне самоће. Тог (филозофског) дијалога нема. Зашто? Иако се чини да се њихове мисли мимоилазе и да сваки засебно следи и промишља сво јниво поднебесја њихове се идеје — особито на плану националног ослобођења — допуњују. Игуман је, изгледа, само друга половина народног владоаца. Прва је сам Владика Данило. Није далеко од помисли да — сам Његош обухвата обе ове свести. У Данилу и Стефану проговара у основи иста, владарско-владичанска песничка реч Његошева. Стога се те речи не спо-

ре. Оне су непротивречне, оне у ствари, носе јединствену главну идеју, која истиче из два, само привидно раздвојена, извора.

Ако је тако, зар није био кадар Владика Данило сам понети обе улоге, узимајући у обзир да је и он духовно лице? Таква врста „економисања“ ликовима осиромашила би дело. Није Његош увео Игумана да би неко одморио Владика од тегобног умовања, него да би кроз друго биће и искуство проговорила друкчија душа и свест, да се посебношћу друкчијег бића открије посебно обојена и профилирана истина.

Игуман Стефан је уведен у *Вијенца* као — да тако кажемо — специјалиста за религијско-судбинска, *небеска питања*. Међутим, Владика Данило је одговоран за државно-дипломатска, *земаљска питања*. Проверу тако усмерених њихових компетенција чине сами актери *Вијенца* питајући Данила што пише у књигама, а Стефана што „пише“ на небу, тј. зашто је нпр. прокрвавио Месец.

Ресори им, истина, нису оштро разграничени, па се у обојице небески и земаљски планови њихова говора прожимају, али тако да се не оспорава превласт неба над земљом.

Међусобна комуникација две најумније главе *Вијенца* није ни честа ни одвише важна. Најумније деонице свога излагања казују у одсуству оног другог, изузев што ће Игуман пред Владиком рећи своје чувене мисли о свету који је састав „паклене неслоге“. Уместо коментара Игуманове филозофије о борби супротности, Владика ће се нашалити тако да ће извор тог филозофирања тражити у квалитету вина које је пио Игуман. Његош очито избегава укрштање и сучељавање њихових филозофских идеја. Те идеје нико у делу не проблематизује. Као да нису ни упућене актерима дела; и кад нису монолози, најумније деонице *Вијенца*, одсуством било каквог одзива на њих — постају монолози. А њихови творци бивају — *усамљени*, недовољно схваћени мудраци.

Многи у *Вијенцу* хвале Игуманову мудрост и лепоту говорења, „многи из гласа“ траже да им прича ако хоће „до поноћи“, а онда, кад их старац опије мудростима, без речи потону у сан, као да је — мимо говорникова очекивања и противно његовој намери — умна беседа неким послужила да брже задремају и мирније спавају. Ујутру ће сердари, Иван и Вукота, корене старчеве мудрости налазити у његову слепилу (као што га је, истина шалећи се, Владика тражио у вину); јер „поглед смета мисли и језику“. О Игумановим идејама — мук! Ипак, сви су разумели и прихватили једну његову кључну мисао: „Славно мрите, кад мријет морате!“ Али томе су их и код куће учили.

Као божји опуномоћеник на земљи, Игуман и ноћу бди над чистом савешћу свога племена. Као и Владика Данило, и он је задужен да мисли, за њих и у име њих. Иако Данило због композиционих потреба и због сталешког преимућства закључује де-

ло (јер га је и започео), Стефанова личност и реч доминира другим делом *Вијенца*.

Његош је владару доделио младост а монаху старост, различно распоредио *витаљност* и *мудрост*, које тек сједињене красе државног и религијског вођу народа какав је био сâм песник *Вијенца*. Тек здружене њихове мисли репрезентују Његошевску поетску умност и представљају уметничку целовитост *Вијенца*.

Преузимајући од Владике филозофске задатке у другој половини *Вијенца*, Игуман поново успоставља, делимице напуштени, висински ниво говора. Игумановим уласком као да *изнова почиње* говор *Вијенца*: опет креће из његове трајне *ноћи*, из његове *тмине* и *тишине*, из старачке мудрости и *самоће*. Продукт Игумановог мрака — светлост је *Вијенца*. Његова је ноћ каткад ведрија од Владичина дана.

Поетске беседе Владике Данила и Игумана Стефана надилазе интелектуалном висином пријемне могућности представника усмене културе *Вијенца*, али зато остају трајан изазов најбољим реципијентима писмене културе. Њима је Његош ишао у сусрет.

•

Песништво је по Његошу творачка активност највишега духовнога реда, стога он говорника поетске речи узвисује на неко небу блиско место, као што је Владичу Данила уздигао на Ловћен, одакле се свет боље види и његов мрак дубље прозире. Одакле се и музе успешније призивају. Сагласно својим поетичким начелима Његош је бирао говорнике, њихове говорне улоге и задатке, али је веома смишљено и брижљиво бирао и све елементе говорног контекста. Јер и контекстом се говори. Говори се са ловћенских висина, али ловћенска висина и сама по себи говори. Говори се из глухе ноћи, али глуха ноћ и сама проговара. Говори се из тишине и самоће, али самоћа и тишина казују нешто, и саме, чега ни говорник сам не мора бити свестан.

Набијене су значењем и наизглед узредне речи Његошева *Вијенца*, оне које тек упућују на условности говорних ситуација. И њих треба тумачити да бисмо се приближили свеукупним значењима *Вијенца*.

Branko Popović

SPEECH SITUATIONS IN »GORSKI VIJENAC«
(»THE MOUNTAIN WREATH«)

Summary

Beginning from the observation that opening words of this literary work — as semantically and structurally privileged parts — announce essential ideas of a poetic work, the author of this study registered elements of conceived context of »Gorski Vijenac« (The Mountain Wreath), and made an attempt to interpret their share in semantic plane of this poetic work.

Elements of context are given within dydascalias, which interpreters of Vijenac (The Wreath) skipped in their observations as the »words of poor meaning«.

Dydascalias from the beginning part, determine some unusual rhetoric conditional qualities of Vijenac (»The Wreath«) speech is made from the (mountain) *hight*, speech is made from the *dark*, speech is made from the *silence* and from the *loneliness*. Why did the autor choose such unusual initial conditions? What is it like to speak from the hight, dark and lonely silence? The speech is made from the darkness, but the darkness also speaks for itself. Both lonelines and darkness, by themselves, make additional message.

Having in his comprehension this context, the author endeavoured to find out what the context says for itself. By keeping in comprehension those meanings, we shall come choser to the insight into essential idea of Vijenac (»The Wreath«).

